

УДК 378.011.3 – 051:78

Чжан Бо, аспірант кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування,
факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОЦІНЮВАЛЬНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ЗАГАЛЬНОНАУКОВОМУ ВИМІРІ

У статті представлений методологічний аналіз проблеми формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики у загальнонауковій проекції, окреслені індикатори оптимізації означеного феномена, сформульовані авторські визначення понять “художньо-оцінювальні вміння” та “художньо-оцінювальні уміння студентів у підготовці до вокально-хорової роботи”. З урахуванням специфіки вокально-хорового навчання, автором окреслені подальші напрямки дослідження наукової проблеми.

Ключові слова: майбутні вчителі музики, вокально-хорове навчання, оцінювання, цінності, розуміння, естетичне оцінювання, критичне мислення.

Лит. 9.

Chzhan Bo, Postgraduate Student of the
Theory and Methodology of Music Education, Choral Singing and Conducting Department
Faculty of Arts named after Anatoliy Avdiyevskiy,
National Mykhaylo Drahomanov Pedagogical University, Kyiv

THE PROBLEM OF FORMING THE ARTISTIC-ESTIMATE SKILLS OF FUTURE MUSIC TEACHERS IN THE GENERAL SCIENTIFIC MEASUREMENT

The article presents a methodological analysis of the problem of the formation of artistic and evaluative skills of future music teachers in a general scientific projection, the indicated indicators for optimizing this phenomenon, the author's definitions of the concepts “artistically-evaluative skills” and “artistically-evaluative skills of students in preparation for vocal-choral work” are formulated. Taking into account the specificity of vocal-choral learning, the author outlines further directions of research of the scientific problem.

Declaration rudiments. The article outlines a methodological analysis of the problem of evaluation in vocal and choral training of future music teachers as an important component of human activity in the philosophical, psychological, pedagogical and artistic contexts. The methodological framework is supported by the consideration of contemporary research in the specialty – the theory and methods of musical education, which provide the presented material with a presentable appearance and depth, which makes the author conclude that the evaluation is closely related to the categories of “value”, “understanding”, “dialogue”, “choice” and belongs to the category of communicative and managerial categories of creative activity. The emphasis is placed on the coverage of the rating category in terms of value understanding of artistic images of works of musical art. As a result of the analysis of scientific sources, the author of the article found that the evaluation is closely related to the transformation of external information. In this context, the evaluation allows students to distinguish artistic products, phenomena, evaluate their properties, provides orientation to the informative filling of vocal-choral process. In the process of studying the peculiarities of the phenomenon under study, the author concludes that the formation of the student's assessment position in the management of the choir team facilitates the acquisition of their professional mastery of leadership in the creative process in the aspects of analysis, transformation, correction of musical-intonation information and the interpretation of communicative strategies in accordance with urgent needs, intentions and goals of vocal and choral work. Based on the data received, the author presents his own understanding of the essence of the concept “artistic and appraisal skills” and the author's definition of the concept “artistic and appraisal skills of students in the preparation for vocal and choral work”. The presented scientific article does not exhaust all the tasks set for the study of the stated problem, further substantiation of the leading approaches and the development of the component structure of the formation of the artistic and evaluation skills of future music teachers in the process of preparation for vocal and choral work with senior pupils, as well as determination of ways, methods and means of formation of the indicated phenomena.

Keywords: the future music teachers, the vocal-choral education, evaluation, the values, understanding, aesthetic evaluation, critical thinking.

Постановка проблеми. Новітня освітня доктрина “новий викладач – новий випускник – новий фахівець” у світлі сучасних реформаторських реалій освітнього простору України і Китаю пролонгують бурхливий

розвиток сфери педагогічного оцінювання. У зв'язку з цим, академік В. Андрущенко зазначає, що освіта має бути наповнена життєвими поняттями і питаннями в аспекті “значущості самооцінки особистістю власної життєтворчості” [1, 428].

Відповідно цього, у сучасних умовах університетської освіти нагальним є питання формування особистості майбутнього фахівця, озброєного вміннями критичного оцінювання власних дій в аспекті саморозвитку. Уміле спрямування студентів до розуміння оцінювання як “не тільки того, через що вони “проходять”, але й того, що здійснюється разом з ними і що відбувається з ними самими” (Г. Падалка) [7] вже стає першим кроком на шляху перетворення особистості майбутніх фахівців мистецьких дисциплін у площині продуктивного самостановлення.

Відтак, підготовка майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи зі старшокласниками потребує прискіпливого формування художньо-оцінювальних умінь у студентів як активно-оцінювальної позиції впродовж всіх етапів вокально-хорового навчання на зрізі сприйняття, розуміння, оцінювання, пошуку, вибору, корекції та творчої презентації продуктів мистецької діяльності.

Аналіз основних досліджень. Методологічне обґрунтування специфіки формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики у процесі підготовки до вокально-хорової роботи зі старшокласниками потребує осмислення категорії оцінювання як важливої складової людської діяльності у філософському, психолого-педагогічному та мистецькому контекстах через призму оцінювально-ціннісних феноменів філософії творчості (В. Андрущенко, І. Бех, І. Зязюн, Б. Новиков та ін.); “концепції оцінювання” (Г. Врігт, Дж. Дьюї, Дж. Мід та ін.); оцінювально-ціннісних концепціях (У. Джемс, Ч. Пірс та ін.); оцінювальної теорії емоцій (Н. Киященко, Н. Лейзеров, П. Симонов та ін.); індивідуальної психологічної теорії (А. Адлер), аналітичної теорії (Г. Юнг), гуманістичної теорії (Е. Фромм), результативної теорії (Б. Скіннер), соціокультурної теорії (К. Хорні) у руслі ідей науковців у сфері мистецької освіти (Е. Абдулін, О. Абдуліна, В. Антоноук, О. Апраксина, А. Болгарський, Л. Гаврилова, А. Козир, В. Лабунець, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, Є. Проворова, А. Ражніков, А. Растрігіна, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Федоришин, Л. Хлебнікова, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.).

Мета статті полягає у висвітленні проблеми формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики у процесі підготовки до вокально-хорової роботи зі старшокласниками у загальнонауковому вимірі.

Виклад основного матеріалу. Змістове навантаження поняття “оцінювання” розкривається в ієрархії філософських поглядів від стародавніх

часів (Аристотель, Гунсунь Лун Цзи, Демокрит, Мо Цзи, Платон, Сократ, Сюнь Цзи, Тай Сюань, Чжоу І, Хун Фан та ін.) зумовлене оцінювально-ціннісним відношенням до оточуючого середовища (Л. Зизаній, Г. Кониський, П. Могила, Нестор, Ф. Прокопович, Г. Сковорода, П. Юркевич та ін.) завдяки процесам самопізнання, саморозвитку та самодіяльності (І. Фіхте, Ф. Шеллінг та ін.) через особистісне переживання і конструювання смислів (Ф. Brentano, С. К’еркегор, Ф. Ніцше та ін.) до переоцінки цінностей відповідно зміни оцінювально-діагностичних ракурсів (В. Віндельбанд, П. Наторп та ін.) і філософії “царству сенсу”, де оцінювання пов’язане з рефлексивними актами (Г. Ріккерт). Саме перенесення акцентів на систему оцінювання особистості як прояву її цінностей, виявляється у “трансцендентальній необхідності” (В. Віндельбанд), яка примушує особистість стверджувати або заперечувати якісні характеристики будь-якого (предмету, об’єкту, продукту, творів мистецтва тощо), виносячи йому оціночне судження.

Сучасна філософська думка розглядає категорію оцінювання як “аксіологічне відношення особистості до різновидів утілень продуктів діяльності і можливостей їх когнітивного і практичного освоєння” [1; 2; 6; 8]. У той же час, “необхідність осмислення оцінюваного є виявленням і розумінням конкретного сенсу”, конкретних якісних характеристик, які “даний об’єкт має для суб’єкта” (М. Каган) [6, 52]. При цьому, М. Бахтін ідентифікує оцінювання з процесом розуміння, як “єдиного оцінювального акту”, в якому “розуміння є оцінкою конкретного зразка і факторів його існування” [2, 366]. Розглядаючи категорію розуміння, як специфічний спосіб сприйняття, пізнання, оцінювання реальності особистістю, М. Бахтін проводить думку про те, що розуміння як процес діалогічної взаємодії передбачає спільний пошук цінностей і смислів, закладених у явищах культури, який базується на платформі оцінювання культурних норм і цінностей; оцінювання художніх об’єктів та інтерпретації змістовних сутностей [2, 401].

Різні підходи у визначенні поняття “оцінювання”, “оцінка” позиціонують його як процесуально-динамічний акт відносин суб’єкта до об’єкта, який визначається специфікою взаємодії різних (суб’єктивних і об’єктивних, раціональних і емоційних) факторів оцінювання з метою визначення значимості об’єкта для суб’єкта.

Дослідження філософської проєкції на

проблему оцінювання виявило, що феномен оцінювання відноситься, також, до розряду комунікативних і управлінських категорій творчої діяльності. У ряді сучасних досліджень (В. Андрущенко, І. Бех, І. Зязюн, П. Копнін, Б. Новиков та ін.) підтверджено, що оцінювання є універсальним поняттям, яке через оцінювання впливає на рішення, що виносяться в результаті оцінки. Відтак, будь-які творчі процеси, будь-яка творча діяльність коригуються алгоритмами творчого мислення за двома критеріями оцінювання: художнє пізнання об'єктивних сутнісних якостей-характеристик реальності; суб'єктивне естетичне оцінювання якостей-характеристик презентованого творчого продукту.

Визначаючи методологічні витoki досліджуваного феномена, можна зробити висновок про те, що природа оцінювання знаходиться у площині природи мисленнєвих процесів високого рангу, що дозволяє аналізувати, порівнювати, оцінювати і прогнозувати результати навчальних і практичних дій, а відтак, оцінювання можна розглядати складовою критичного мислення в аспекті критичного аналізу, інтерпретації, пояснень, корекції відповідно поставлених цілей. Отже, оцінювальне мислення є розвиненою складовою інтелектуальної діяльності, на чому наполягає Л. Виготський [3, 64].

З позиції вищезазначеного, мисленнєвий акт оцінювання спрямовує майбутніх учителів музики до практичної творчої дії у процесі вокально-хорового навчання під час порівняння об'єктів вокально-хорової роботи зі сформованим мистецьким ідеалом, співставлення з загальноприйнятою або особистісною ієрархією художніх цінностей.

У наукових працях Д. Ельконіна, І. Зимньої, З. Калмикової, Н. Тализіної, М. Скаткіна, А. Хугорського відзначається актуальність та мало розробленість концептуальних положень щодо визначення структури і механізмів оціночних актів у навчальній діяльності. Підтвердження вірогідності даних положень знаходимо в сучасних дисертаційних дослідженнях (Н. Бежанова, Л. Вілкова, Н. Крат, С. Ніколаєва, І. Романишин, А. Хмельницька та ін.).

Екстраполюючи когнітивний пласт загальнонаукового осмислення поняття "оцінювання" на дослідження проблеми формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики необхідно звернути увагу на те, що музика – цілісне мистецтво. Можна оцінювати її гармонійність, настрої, її здатність викликати якісь почуття, енергетику

тощо. Розділяти музику на складові – це все одно, що взяти полотно якогось художника і оцінювати окремо кожен його колір. Відтак, розділити і оцінити епізодично можна, але враження все одно створить ціле. Окремі частини можна оцінювати тільки в контексті не тільки даного твору, але й запису або конкретного виконання, так як багато що залежить від настрою виконавців, трактування диригента. З даних елементів теж складається певне ціле, оскільки один і той же твір різні виконавці можуть виконати зовсім по-різному і обидва будуть праві.

Проблема художнього оцінювання в категорії встановлення причинно-наслідкових зв'язків між мистецькими фактами і явищами співвідноситься з центральною потребою мистецької освіти, яку Г. Падалка уособлює із забезпеченням гуманістичного спрямування художньої навчальної діяльності, цілеспрямованим перетворенням здобутків світового мистецтва у особистісний естетичний досвід, пошуком і відкриттям шляхів художнього розвитку особистості, що виявляється у формуванні художньо-образного мислення, сприйняття, здатності до естетичного оцінювання і творчих виявів у мистецтві [7].

Здійсненню цілеспрямованої орієнтації майбутніх учителів музики до набуття художньо-оцінювальних умінь сприяє активізація рефлексивної сфери студентів, на чому наголошують сучасні науковці Мінь Шаолей, І. Парфентьєва, Чжан Цзінцзін та ін. Провідною тезою у даних авторів проходить ідея про те, що в структурі професійної діяльності вчителя музики оцінювальний її аспект пов'язаний з виявленням, аналізом, діагностуванням, рефлексією і корекцією результатів, яким притаманні специфічні ознаки оцінювальної діяльності: цілеспрямованість; єдність внутрішнього і зовнішнього, об'єктивного і суб'єктивного; взаємозв'язок оцінки і самооцінки; координації і самокоординації.

Акцентуючи увагу на формуванні художньо-оцінювальних умінь, як необхідної складовою моделі майбутнього вчителя музики, підготовленого до організації та продуктивного управління вокально-хоровою роботою у загальноосвітніх начальних закладах, ми розглядаємо "художньо-оцінювальні уміння" як складову педагогічних умінь учителя музики. Численні здобутки у сфері дослідження проблеми формування педагогічних умінь загалом і оцінювальних умінь зокрема (О. Бобров, І. Зязюн, Н. Гузій, Н. Тализіна, А. Усова та ін.) визначають їх як інтелектуально-модулюючі інтелектуальні операції щодо проектування шляхів корекції

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОЦІНЮВАЛЬНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ЗАГАЛЬНОНАУКОВОМУ ВИМІРІ

результатів. Сукупність оцінювальних умінь, згідно думки Н. Тализіної, виявляється у характерних ознаках кожної їх складової, а саме: критичність, самоконтроль, самоаналіз і самооцінка, рефлексія, часова орієнтація, толерантність, ціннісні орієнтації, пізнавальні потреби, творчий тезаурус, самостійність [9].

Отже, обґрунтування методологічних засад формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики у підготовці до вокально-хорової роботи зі старшокласниками уможливило осмислення перспектив її реалізації у площині продуктивно-креативної діяльності, яка характеризується рядом специфічних ознак, а саме: наявність позитивної Я-концепції; усвідомлення можливості вирішення проблем, спрямованість на пошук шляхів їх конструктивного подолання, наявність мотивації досягнення успіху; оцінювання як механізм самовдосконалення себе і оточення, продуктивний процес управління і самоуправління у досягненні зразку-ідеалу; оцінювання перспектив тощо.

Дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження дозволяє нам сформулювати висновки про те, що процес формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики під час підготовки до вокально-хорової роботи зі старшокласниками буде більш ефективним за наявності наступних індикаторів, а саме:

- узагальненого оцінювання майбутніми вчителями музики факторів функціонування і структуроутворення складних систем вокально-хорового процесу та оцінювання отриманої інформації від його суб'єктів;

- спрямування студентів до врахування у вокально-хоровій роботі ціннісних сутностей кожного учасника мистецького процесу, визнання їх ціннісної мотивації до даного виду діяльності, впровадження у вокально-хорову роботу стратегій комунікації на основі ціннісно-орієнтовних констант для оцінювання відповідності творчого потенціалу хористів-виконавців власним творчо-інтерпретаційним устремлінням в аспекті співтворчості;

- активізацією самостійно-оцінювальної позиції студентів у розкодуванні шифрів художніх образів, до виявлення особистісних смислових контактів з вокально-хоровим мистецтвом, до конструювання майбутніми вчителями музики власної інтерпретації змісту творів мистецтва на основі континууму пізнавально-оцінювальних і ціннісно-смислових характеристик вокально-

хорового процесу, збагачених суб'єктивно-оцінювальним змістом;

- розуміння студентами тонкощів емоційно-чуттєвої взаємодії з мистецтвом на рівні розвитку інтелекту, мислення, системи знань, естетичного пізнання і естетичної оцінки;

- гедоністичне спрямування вокально-хорового навчання, відчуття "щасливого входження" майбутніх учителів музики у сучасний контент художньої культури для вільного і продуктивного оцінювання її ціннісних характеристик та власних можливостей щодо трансляції її позитивних індикаторів старшокласникам у майбутній професійній вокально-хоровій роботі;

- активізація мотивації та інтересу студентів до вокально-хорової роботи у процесі конструктивного оцінювання мистецьких перипетій, формування оптимального комплексу продуктивної дії, способів рефлексії, конструктивної оцінки та самооцінки у категоріях оцінювання-контроль, оцінювання-самоконтроль, оцінювання-оперативне регулювання творчого вокально-хорового процесу.

Обґрунтування теоретико-методологічних засад формування художньо-оцінювальних умінь у фаховій підготовці майбутніх учителів музики, дозволило визначити *сутність поняття "художньо-оцінювальні вміння"* як специфічної критично-рефлексивної дії, спрямованої на оцінювання процесу і результату художньої діяльності, порівняння та визначення їх відповідності встановленим індикаторам мистецької якості через усвідомлену рефлексію, діагностику, контроль за перебігом художньої діяльності, сутністю якої є співвіднесення контрольованого з еталоном, вибір важелів преваг, цілеспрямованість на художньо-результативну дію.

Відповідно об'єкту дослідження запропоновано *авторське визначення поняття "художньо-оцінювальні вміння студентів у підготовці до вокально-хорової роботи"*, які характеризуються як специфічні мистецько-навчальні дії, що виявляються в активно-творчій особистісній позиції студентів щодо критично-аналітичного осмислення інформаційного масиву навколо визначених вокально-хорових об'єктів, художньо-навчальних ситуацій, стратегій вибору, оцінювання їх зв'язків і перебігу та виявляються у здатності співвідносити й узгоджувати власні дії з конкретною вокально-хоровою ситуацією, нагальною художньо-естетичною потребою, мірою ціннісно-смакових критеріїв, що дозволяє майбутнім учителям музики втілювати і реалізовувати стратегії дії у вирішенні конкретних вокально-хорових завдань.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, проведений методологічний аналіз досліджуваного феномена, окреслені індикатори його оптимізації, сформульовані авторські визначення понять “художньо-оцінювальні вміння” та “художньо-оцінювальні уміння студентів у підготовці до вокально-хорової роботи” відкривають шлях до обґрунтування провідних підходів та розробки компонентної структури формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики у процесі підготовки до вокально-хорової роботи зі старшокласниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В.П. *Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю / Віктор Петрович Андрущенко*. – К.: Знання України, 2008. – 819 с., [80] с. іл.
2. Бахтин, М.М. *Эстетика словесного творчества [Текст] / М. М. Бахтин*. – 2 изд. – М.: Искусство, 1986. – 445 с.
3. Выготский Л. С. *Психология искусства / Выготский Лев Семенович*. – М.: Педагогика, 1987. – 341 с.
4. Gardner H. *Creativity lives and creative works: a synthetic scientific approach // R. Sternberg, T. Tardif (eds.). The nature of creativity. Cambridge University Press. 1988. P. 298–324. Gardner H. Creating minds. NY. Basic Books. 1993.*
5. Дьюи Дж. *Психология и педагогика мышления (Как мы мыслим) / Пер. с англ. Н.М. Никольской; редакция Ю.С. Рассказова*. – М.: Издательство “Лабиринт”, 1999. – 192 с.
6. Казан М.С. *Философская теория ценностей*. СПб.: Петрополис, 1997. 205 с.
7. Падалка Г.М. *Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Галина Микитівна Падалка*. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.

8. *Современный философский словарь / под ред. В. Е. Кемерово*. – Лондон; Франкфурт-на-Майне; Париж; Люксембург; Москва; Минск: Панпринт, 1998. – 1064 с., 631 с.

9. Талызина, Н.Ф. *Управление процессом усвоения знаний (Психол. основы) [Текст] / Н.Ф. Талызина*. – 2-е изд., испр.и доп. – М.: МГУ, 1984. – 344 с.

REFERENCES

1. Andrushchenko, V.P. (2008). *Rozdumi pro osvitu, statii, narisi, intervyyu*. [Reflections on education: articles, essays, interview]. Kyiv: Znannya, 819 p. [in Ukrainian].
2. Bakhtyn, M.M. (1986). *Estetika slovesnogo tvorchestva* [Aesthetics of verbal creativity]. Moscow: Iskustvo, 445p. [in Russian].
3. Vygotskiy, L. S. (1987). *Psikhologiya iskusstva* [Psychology of Art]. Moscow: Pedagogika, 341p. [in Russian].
4. Gardner, H. & Tardif, T. (Eds.). (1993). *Creativity lives and creative works: a synthetic scientific approach. The nature of creativity*. Cambridge University Press. pp. 298–324. [in English].
5. Dyui Dzh. (1999). *Psikhologiya i pedagogika myshleniya* [Psychology and pedagogy of thinking]. Moscow: Labyrint, 192 p. [in Russian].
6. Kahan, M.S. (1997). *Filosofskaya teoriya tsennostey* [Philosophical theory of values]. Saint Petersburg: Petropolys, 205 p. [in Russian].
7. Padalka, G.M. (2008). *Pedagogika mistectva (Teoriya i metodika vkladannya misteckih disciplin)* [Pedagogics of art (Theory and methodology of teaching of artistic disciplines)]. Kyiv: Education Ukraine, 274 p. [in Ukrainian].
8. Kemerova, V. Ye. (Ed.). (1998). *Sovremennyi filosofskiy slovar* [Modern Philosophical Dictionary]. London, Frankfurt-na-Mayne, Parizh, Lyuksemburh, Moskva, Minsk: Panprint. 1064 p., 631p. [in Russian].
9. Talyzina, N.F. (1984). *Upravlenie protsessom usvoeniya znaniy (Psikhol. osnovy)* [Managing the learning process]. Moscow: MGU, 344 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 15.12.2017

“Освіта – скарб; праця – ключ до нього”.

Т'єр Буаст
французький лексикограф і поет

“Як пізнати себе самого? Зовсім не спогляданням, тільки діями. Спробуй виконувати своє призначення, і негайно себе пізнаєш”.

Йоганн Вольфганг фон Гете
німецький поет

